

Gespreksnotitie over jeugdbescherming, ten behoeve van het rondetafelgesprek in de Tweede Kamer d.d. 27 oktober 2021

De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid heeft mij uitgenodigd deel te nemen aan het rondetafelgesprek over Jeugdbescherming, mede naar aanleiding van het rapport 'Jeugdbescherming in de toekomst' van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming. Aan mij is gevraagd voorafgaand aan het gesprek een gespreksnotitie toe te sturen. Hierbij voldoe ik aan dit verzoek.

In deze gespreksnotitie zal ik een beeld schetsen van de jeugdbescherming. Ik beperk mij hierbij tot de volgende drie onderwerpen:

1. Het toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming.
2. Signalen uit het ombudswerk van de Kinderombudsman.
3. Zorgen van de gemeentelijke kinder- en jeugdbudsmannen van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag.

1. Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming

De Kinderombudsman heeft net als de RSJ een advies¹ uitgebracht over het toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming (bijlage 1). De inhoud van het advies stemt in grote lijnen overeen met het advies van de RSJ. Ik zet net als de RSJ een aantal vraagtekens bij een nieuwe wijziging van het jeugdstelsel. Is dit een werkelijke verbetering en worden de rechten van het kind met de voorgestelde stelselwijziging beter gewaarborgd dan nu het geval is? Knelpunten zoals onvoldoende samenwerking, een te lange keten, gebrek aan kwaliteit van onderzoek en capaciteit van met name specialistische zorg moeten worden aangepakt. Dat kan in mijn visie ook binnen het huidige stelsel. Verder uit ik mijn zorgen over het voorstel waar het gaat om overheidsingrijpen op decentraal niveau, het samenvoegen van beschermingstaken in een regionaal veiligheidsteam, de rechtsbescherming en rechtswaarborgen en de vertegenwoordiging van de belangen en de stem van de betrokken kinderen.

2. Signalen uit het ombudswerk van de Kinderombudsman

De Kinderombudsman heeft als taak te bevorderen dat kinderrechten worden nageleefd. Dit doen wij onder meer door het behandelen van tweedelijns klachten. In verband hiermee ontvangen wij veel signalen, hulpvragen en klachten. Ten behoeve van het rondetafelgesprek is gekeken naar de 372 signalen/zaken die passen binnen het thema jeugdbescherming en die in de periode van 1 januari tot 13 oktober 2021 zijn binnengekomen. Veruit het grootste deel van deze meldingen (verder: verzoeken) is afkomstig van ouders (243). Verder hebben ook grootouders (34), pleegouders (24), professionals (19) en kinderen zelf (17) contact met ons gezocht. 347 verzoeken zijn door de Kinderombudsman als hulpvraag behandeld, 15 als klacht. De meeste verzoeken gaan over jeugdhulp (247) en gezag- en omgang (103). In 80 van deze zaken is tevens geregistreerd dat er sprake is van een complexe scheiding.

Op grond van de omschrijvingen die de klachtbehandelaars van de Kinderombudsman noteren bij de verzoeken, kan inzicht worden verkregen in de redenen waarom deze mensen zich tot de

¹ Dit advies is mede ondertekend door de Yvette Nass (gemeentelijke Jeugdbudsmans Den Haag), Anne Martien van der Does (gemeentelijke Kinderombudsman Amsterdam) en Stans Goudsmit (gemeentelijke Kinderombudsman Rotterdam).

Kinderombudsman hebben gewend. Op basis hiervan kan een beeld worden geschetst van de ervaringen van ouders en kinderen met de jeugdbescherming. In dit stadium van de zaaksbehandeling heeft de Kinderombudsman meestal niet uitgezocht of het gestelde ook klopt volgens de partij of organisatie waarover geklaagd wordt en staat de vraag van de verzoeker centraal. De verzoeker wordt op weg geholpen, bijvoorbeeld door informatie te geven, te helpen met de vervolgstap of door een interventie te doen.

Ik schets eerst het algemeen beeld uit de signalen. Daarna ga ik dieper in op de door de verzoekers benoemde ervaringen.

Algemeen beeld:

Het beeld dat volgt uit de signalen die de Kinderombudsman over jeugdbescherming heeft ontvangen, is dat in de optiek van verzoekers niet op een goede manier is of wordt onderzocht en meegewogen wat het beste is voor het kind, waardoor ook niet gehandeld wordt in het belang van het kind (artikel 3 en 6 IRVK). In veel van de meldingen bij de Kinderombudsman is sprake van een complexe scheiding; er zijn ernstige problemen in het contact tussen ouder en kind en de relatie tussen de ouders is ernstig verstoord (artikel 9 IRVK). Dit heeft vaak ook effect op de relatie van de verzoeker met de jeugdbeschermer en hoe een beslissing van een jeugdbeschermer door ouders dan wel kinderen wordt ontvangen. Ouders en kinderen voelen zich door de jeugdbescherming niet altijd gehoord en serieus genomen. Kinderen worden niet op een goede manier betrokken bij het te nemen besluit (artikel 12 IRVK). Nog steeds gaan veel meldingen over ondeugdelijk feitenonderzoek en de dossiervorming. Fouten in dossiers blijven ouders en kinderen achtervolgen. Verder gaan veel meldingen over een tekort aan passende zorg (wachlijsten), waardoor kinderen vastlopen in hun ontwikkeling met alle negatieve gevolgen van dien (artikel 5, 18, 19, 20, 24, 39). Als het gaat om uithuisplaatsingen zijn de gehoorde zorgen wellicht nog groter (artikel 9, 20 en 25). Zo worden kinderen volgens de verzoekers overgeplaatst uit een gezinshuis zonder duidelijke voorafgaande belangenafweging en zonder rechtelijke toets. Kinderen en ouders of andere betrokkenen begrijpen niet waarom een bepaalde beslissing wordt genomen. Ook is niet altijd duidelijk wat het perspectief op terugplaatsing is en weten ouders niet of en hoe ze hun kinderen weer terug kunnen krijgen.

Ervaringen verzoekers

Contact met ouders en andere belangrijke mensen in het leven van een kind

We krijgen regelmatig verzoeken van ouders die hun kinderen niet of weinig zien, terwijl de ouder wel graag contact wil. Hierbij gaat het om kinderen die bij een van beide ouders wonen en om kinderen die uithuisgeplaatst zijn. De jeugdbeschermer wordt verweten te weinig te doen om het contact te herstellen en uit te breiden. Tegelijkertijd zien we in verzoeken ook dat er wel contact is tussen ouder en kind, maar dat de andere ouder dat wil stopzetten. De jeugdbeschermer dwingt de verzorgende ouder dan de omgangsregeling na te komen. Ook horen we over kinderen die niet naar de andere ouder willen. Dit gebeurt veel in zaken waarbij er sprake is van een complexe scheiding. Verder krijgen we regelmatig berichten van grootouders die hun kleinkinderen niet mogen zien.

Geen of onvoldoende passende en veilige zorg

Hier gaat het om meldingen dat er geen hulp wordt geboden of dat de geboden hulp niet passend is. De wachlijsten zijn hierbij een groot knelpunt. Doordat er niet genoeg passende plekken zijn, loopt de zorg voor het kind vast en de ontwikkeling van het kind stagneert of loopt gevaar. In dit kader zijn er ook veel

verzoeken die betrekking hebben op uithuisgeplaatste kinderen. Het gaat dan bijvoorbeeld om kinderen die worden overplaatst, zonder dat hier een goede belangenafweging aan vooraf is gegaan. Dit hebben we recent gezien in een aantal zaken met betrekking tot gezinshuizen. In deze zaken ging het om kinderen die onder voogdij stonden, waardoor deze kinderen zonder rechtelijke toets uit het gezinshuis konden worden geplaatst. De verzoekers hebben dan vaak zorgen over het besluitvormingsproces en de uitkomst hiervan. Het gaat er dan om of het belang van het kind op een goede manier is onderzocht en meegewogen en de mening van het kind hierbij is meegenomen. Ook horen we over overplaatsingen die plotseling zijn en enkel vanwege de leeftijd van het kind. Daarnaast horen wij dat de plek waar het kind geplaatst is door verzoekers niet passend wordt gevonden. Verder wordt er niet goed gekeken naar de mogelijkheid een kind in het eigen netwerk te plaatsen. Jongeren ervaren ook nog steeds knelpunten in de overgang naar volwassenheid. Er wordt bijvoorbeeld niet tijdig een passende vervolgplek voor de jongeren gevonden. Extra problematisch is het in het geval er een dubbele diagnose is.

Onduidelijk perspectief op thuisplaatsing

Als een kind eenmaal uit huis is geplaatst, kan het voor een ouder moeilijk zijn om het kind weer thuisgeplaatst te krijgen. Zeker als ouders geen of beperkt contact hebben met hun kind. Ook ervaren ouders dat hulp laat wordt opgestart, waardoor de problematiek dermate is geëscaleerd dat het tot gevolg heeft dat een kind veel langer uithuisgeplaatst wordt dan nodig was geweest bij tijdige en passende zorg. We horen ook dat niet gewerkt wordt aan terugplaatsing of dat het ouders niet duidelijk is aan welke eisen of voorwaarden zij moeten voldoen om hun kind weer zelf op te mogen voeden.

Kinderen voelen zich niet gehoord en serieus genomen.

Wij krijgen meldingen van de volwassenen om het kind heen en van kinderen zelf, dat kinderen zich niet gehoord voelen en vinden dat zij niet serieus worden genomen. Zo krijgen wij bijvoorbeeld meldingen dat kinderen niet gehoord worden over een te nemen besluit tot overplaatsing. Ook horen we dat als de mening van het kind niet wordt meegewogen of gevolgd, het kind niet begrijpt waarom niet. Zo vertelde een kind dat overgeplaatst werd naar een andere instelling, dat zij niet wist waarom die beslissing was genomen. Meerdere meldingen gaan over dat een kind een zelfgekozen vertrouwenspersoon werd geweigerd.

Kwaliteit (relatie) jeugdbeschermer

Ouders hebben vaak klachten over de jeugdbeschermer, waardoor de relatie met de jeugdbeschermer steeds verder onder druk komt te staan. We horen van deze verzoekers dat de jeugdbeschermer liegt, te weinig doet, niet ingrijpt, partijdig is en ouders niet serieus neemt. Of er zijn steeds wisselende jeugdbeschermers en hierdoor steeds een wisselende koers. Ouders weten niet waaraan ze moeten voldoen, er wordt afgeweken van eerder gemaakte afspraken, beslissingen komen uit de lucht komen vallen en het is voor de ouders onduidelijk waarom het nodig is een bepaalde beslissing te nemen en hoe tot een bepaalde beslissing is gekomen. Ook wordt er geklaagd over de informatieverstrekking en slechte communicatie.

Feitenonderzoek

Een al jaren terugkerend issue van ouders ziet op onjuist en onvoldoende feitenonderzoek. Ook horen we nog steeds dat er fouten en onjuistheden in het dossier staan die niet worden aangepast of verwijderd. De ouders komen niet af van een rapport, ook al hebben ze in klachtenprocedures gelijk gekregen. Instanties gaan toch verder op die onjuist gebleken rapporten. Ook horen we over valse meldingen die

zijn gedaan, maar die niet (goed) onderzocht worden. En dat er zorgen zijn over de veiligheid bij de andere ouder, waar ook te weinig aandacht voor is.

Overig

Overige onderwerpen zijn klachten van kinderen dat zij geen zak- en kleedgeld krijgen. En het niet opvolgen door de GI van gegronde klachten.

3. Zorgen van de gemeentelijke kinder- en jeugdbudsmannen

De drie gemeentelijke kinder- en jeugdbudsmannen hebben een goed beeld van de knelpunten in het jeugdstelsel op gemeentelijke niveau. Deze knelpunten vragen (ook) om oplossingen op landelijk niveau. De knelpunten zien zowel op het vrijwillige als het gedwongen kader. Ik hecht er waarde aan de door hen gesignaleerde knelpunten onder uw aandacht te brengen. In bijlage 2 treft u volledigheidshalve hun zorgenbrief aan uw Kamer aan. Wat zij zien zijn lange wachttijden in de gespecialiseerde jeugdhulp, het gebrek aan overbruggingshulp, jeugdbeschermers die onvoldoende in staat zijn om hun regierol te pakken, klachten over waarheidsvinding, zaken waarbij het lange wachten op jeugdhulp leidt tot een ondertoezichtstelling, jeugdzorgproblemen als gevolg van armoede en huisvestingsproblemen, drempels in het verkrijgen van een PGB en een gebrek aan ondersteuning en rechtsbescherming.

Ik wil afsluiten met een signaal van een meisje van 16 jaar wat ik graag met u wil delen. Toen zij contact met ons had woonde zij een week in een crisisopvang. De bedoeling was dat ze naar een groep voor zelfstandig wonen zou gaan. Ze staat sinds het jaar 2010 onder toezicht. Ze is uit huis geplaatst en is ook tijdelijk weer thuis bij vader en moeder geplaatst. Ze woonde bij moeder, toen een uithuisplaatsing naar vader, toen een uithuisplaatsing naar een pleeggezin, toen naar een behandelgroep, weer naar vader, naar crisisopvangen en nu verbleef ze in de laatste crisisopvang in afwachting op zelfstandig wonen. Ze heeft geen fijn thuis gehad. Ze geeft aan dat ze inmiddels de 16e gezinsvoogd heeft. Haar ervaring is dat jeugdzorg niet in het belang van het kind handelt, maar vooral kijkt naar wat in het belang is van de ouders. Ze heeft zich niet gehoord gevoeld. Ze heeft nog contact met haar moeder, van haar vader moet ze niets hebben want die heeft haar mishandeld en gaf haar alle schuld van wat er fout ging of zou kunnen gaan. Ze wil graag een signaal afgeven. Ze geeft aan dat zij nu ze 16 jaar is redelijk goed voor zichzelf kan zorgen, ook al is dat moeilijk. Ze heeft haar verhaal aan ons verteld, omdat ze ervoor wil zorgen dat andere kinderen veilig zijn.

Ik hoop u met deze notitie van voldoende input te hebben voorzien voor het rondetafelgesprek. Ik kijk er naar uit hier verder over met u in gesprek te gaan.

Margrite Kalverboer
de Kinderombudsvrouw